

ИНСТРУМЕНТИ КВАНТИФИКАЦИЈЕ ПОЛИТИЧКИХ РЕЖИМА У СТУДИЈАМА БЕЗБЕДНОСТИ*

Ненад Стекић**

Истраживач-приправник, Институт за међународну
политику и привреду

* Рад представља део научног пројекта „Србија у савременим међународним односима: Стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни економски, правни и безбедносни аспекти”, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (бр. 179029), а реализује Институт за међународну политику и привреду у периоду од 2011. до 2018. године.

** nenad.stekic@diplomacy.bg.ac.rs

ИНСТРУМЕНТИ КВАНТИФИКАЦИЈЕ ПОЛИТИЧКИХ РЕЖИМА У СТУДИЈАМА БЕЗБЕДНОСТИ

Сажетак: *Мерење квалитета политичких режима је поље које заузима традиционално место у статистичким студијама које имају за предмет проучавање карактеристика политичког система као важног сегмента објашњења понашања држава у међународним односима. У жељи за свеобухватним и што потпунијим просторним и временским захватом, истраживачи настоје да категорије података систематизују кроз изузетно сложен склоп који представља почетну основу за даља истраживања. Циљ овог чланка је упоредни приказ најкоришћенијих инструмената квантификације нивоа политичког режима. Осим тога, аутор указује на предности, односно ограничења одређених база података. Предмет упоредног приказа су следеће базе података: Polity IV, Lexical Index of Electoral Democracy-LIED, Authoritarian Regime Dataset, Varieties of Democracy и остали сетови података значајни за статистичка испитивања. Осим тога, аутор приказани су и проблеми са којима се сусрећу истраживачи у студијама безбедности приликом „мерења” нивоа политичког режима, односно квантификовања односа демократије и аутократије. У раду ће бити коришћен метод дескриптивне статистике зарад приказа најзначајнијих статистичких пресека инструмената који се користе у савременим истраживањима.*

Кључне речи: *политички режим, демократија, аутократија, анократија, базе података, квантитативна истраживања*

Дилеме у квантификацији политичког режима

Спољнополитичко деловање држава популаризовано је у научном дискурсу у оквиру студијама безбедности непосредно пред крај Хладног рата. Крајем осамдесетих година су нарочито интензивирани свеобухватна статистичка истраживања упоредним развојем података који описују најактуелније међудржавне спорове, укључујући и оружане сукобе, али истовремено и различите облике политичке, економске и војне интеграције.

Као израз потребе да се сазнања о тим појавама операционализују, настале су бројне базе података које садрже кључне коефицијенте које их ближе одређују. Онда када је порастао тренд кодификације података који описују јединствену појаву у дужем временском периоду, истраживачи у области студија безбедности су покренули серије истраживачких студија које су комбиновале елементе из таквих категорија података како би потврдили или оповргли статистичке везе међу испитиваним појавама (Högström, 2013). Један од четири централна државна облика, тип политичког режима, јавља се као једна од централних варијабли у објашњењу спољнополитичког понашања држава у студијама безбедности.¹ Масовна „мерења демократичности” држава, као јединица анализе почетком осамдесетих година 20. века, довела су до пораста истраживања овог феномена као значајне детерминанте у објашњењу неких аспеката међународних односа попут везе између нивоа демократичности и интензитета сукоба у којима учествују државе, односно кључних карактеристика војних савезништва и других интеграционих процеса међу држава различитих политичких режима. Изучавање нивоа демократичности научно је промовисано статистичким тестирањима постулата теорије демократског мира који говоре у прилог „мирнијем” понашању демократскијих држава у међународним односима (Doyle, 1983). У новије време се као аргумент оправданости оваквих истраживања наводи чињеница да је број демократских држава у свету био највећи у првој деценији 21. века, али да опште гледано тај број сада пада, као и квалитет демократских режима уопште (Polity IV, 2017). Испрва је диференцирање тезе о демократском миру почивало на крутој подели између монархичке и дијадичке варијанте, али је у даљем концептуализовању ове теорије, дијадичка варијанта демократског мира постала доминантнија због ефикаснијег емпиријског проучавања. Талас емпиријског проучавања тезе о такозваном „сепаратном”, демократском миру исходи из концептуализовања политичког режима као кључне варијабле у спољнополитичком понашању државе у међународном систему. Тежишну тачку емпиријског проучавања овог феномена чини корелација између типа политичког режима и њеног „степенa насиља” у међународним односима (Rummel, 1995). Стога доказивање и оповргавање значаја квалитета политичког режима одређене државе као

1 За разлику од „типа политичког режима” који представља теоријски утемељен појам, у даљем делу чланка биће коришћен термин „квалитет политичког режима”, који се употребљава као производ мерења типа политичког режима.

могуће детерминанте њеног понашања у међународним односима заузима значајно место у студијама безбедности. Скоро немерљив број емпиријских истраживања као и теоријских промишљања о тези о демократском миру могао би се сврстати у неколико идејних категорија које су пратиле различите временске контексте. Дејвид Сингер (David Singer) упућује на дуг историјат емпиријских проучавања оружаних сукоба и политичких режима, узимајући студију „Будућност рата” Жана де Блока (Jean de Bloch) из 19. века, као референтну полазишну основу (Singer, 1976: 118). У периоду између два светска рата, Питерим Сорокин (Piterim Aleksandrovič Sorokin) и Луис Ричардсон (Lewis Richardson), спровели су низ сличних истраживања, а након Другог светског рата, Ричардсон је понудио први значајнији математички модел и прилагођене статистичке технике за проучавање међународних односа (Richardson, 1960).

Мада најпре иницирана у академским круговима немачког говорног подручја 1972. године од стране Ернста Ото Чемпиела (Ernst-Otto Czempiel), идеја о потреби изучавања узрочности између квалитета политичког режима и понашања државе, у модерном научном смислу, бива популаризирана од стране Дојла 1983. године. Потоњи аутор је, пратећи кантовску линију аргументације о потреби универзалног кретања ка вечном миру, пружио детаљан сублимат аргумената који се огледају у мањој вероватноћи „да две демократске државе употребе рат као средство политике на билатералном плану” (Doyle, 1983). Мајкл Дојл је био један од првих аутора који је пружио систематичан попис „либералних” (демократских) режима. Академска заједница је током Хладног рата била заокупљена високим степеном идеологизације блоковске поделе тадашњег света на либералне демократије са једне, и реалсоцијалистичке државе са друге, тако да је општи дискурс за теме попут промоције концеп(а)та мира – био знатно сужен. Базирајући се на оскудним налазима пређашњих студија о плодотворности демократског мира, Рудолф Рамел (Rudolph Rummel) је спровео опсежно истраживање квалитета политичког режима и демоцида, и установио да су демократске државе (а нарочито консолидоване демократије) „инхерентно мирољубивије од анократских, те аутократских режима” (Rummel, 1995). Средина последње деценије 20. века била је изузетно динамична у погледу нових емпиријских сазнања о овом проблему. Истраживачка агенда је проширена са простог међуодносa политичког режима и насиља, на питања склапања војних и политичких савеза (и њихових карактеристика), међусобних економских

веза и стабилности „интердемократске” трговине (Bliss, Russett, 1998). Примат „дојловских” хипотеза сада преузимају тематски посебније претпоставке. Према тако постављеним хипотезама, „парови демократских држава нису укључени у војне сукобе озбиљнијег карактера у међусобним односима” (Bremer, 1993). Већина аутора попут Мајкла Сајмона (Michael Simon), Ерика Гарцкеа (Erik Gartzke) и Бенета Ската (Benett Scott), поставља хипотезе са позитивним предзнаком вероватноће, па је тако доминантна она према којој је „већа вероватноћа да две демократске државе оформе војни савез”, односно да „савези које су оформиле демократске државе трају дуже” (Michael, Gartzke 1996: 620). Циркуларни ефекат емпиријских студија није у потпуности остварен у другом значајнијем таласу теоријског промишљања. Концептуално иновирање тезе о демократском миру није било успешно чак ни након терористичких напада 11. септембра 2001. године, када је дневнополитичка (зло)употреба означавања одређених политичких режима као „неподобних”, „оних које треба прегазити” и слично – достигла врхунац. На крају, питање које окупира пажњу истраживача у овој области односи се на методолошке аспекте истраживања, као и на тумачење налаза емпиријских студија. У одређеним студијама приметна је недоследност коришћених метода узрокована широким спектром доступних података за анализу.

Пратећи основну линију аргументације, структура овог чланка је одређена на следећи начин. Најпре ће бити представљени најзначајнији проблеми одређења појма демократије као нужног предуслова за адекватно уједначено и стандардизовано мерење њеног „квалитета” у временском и просторном контексту, а потом ће бити представљене класификације најраспрострањенијих индекса демократије, као и детаљне дескрипције одабраних база података – *Polity IV*, *Varieties of Democracy*, *LIED*, *ARD* и остале релевантне базе. Имајући у виду основни циљ чланка, аутор се неће детаљно упуштати у дискусију политиколошком одређењу демократије, већ о демократском режиму као реалној чињеници која представља део сваког политичког система, и самим тим плодотворну основу за даља емпиријска истраживања.

Проблеми одређења демократије и демократског режима

У испитивању адекватности постојећих сетова података о квалитету политичког режима стално се поставља дилема у погледу операционализације појма демократске државе. За мерење квалитета политичког режима на скали од тзв. „затворене аутократије” до консолидоване демократије није довољно само прецизно изоловати најважнија теоријска одређења демократичности, већ и успоставити систематичан сет критеријума који би били ваљани у различитом временском и просторном оквиру. Уобичајено се редовни и фер избори наводе као кључни критеријум демократичности одређене државе. Према Упутству о коришћењу базе података *Polity IV*, политички режим је одређен као „сет формалних и/или неформалних правила за избор лидера и политика” (*Polity IV Codebook*, 2016: 14). Веома важан елемент ових правила је идентитет групе из које је лидер изабран (нпр. у професионализованом војном режиму, група из које је лидер састоји се од официра високог ранга). Према Јозефу Шумпетеру (*Joseph Schumpeter*), политички режим је демократичан онда када постоји периодична изборна и политичка борба између тимова политичких елита и када је таква конкуренција детерминисана изборном вољом гласача” (*Schumpeter*, 2010: 269). Шумпетерова дефиниција представља надградњу дефиниције демократије коју је понудио Сејмур Мартин Липсет (*Seymour Martin Lipset*), према којој је демократија „политички систем који обезбеђује регуларне уставне шансе за промену званичника и који представља друштвени механизам који омогућује утицај најширег могућег дела популације у смислу доношења политичких одлука” (*Lipset*, 1963: 27).

У одређењу демократског режима у не тако кратком временском периоду, искристалисао се став да се демократија може одредити одсуством аутократије, односно аутократских специфичности својствених одређеном политичком систему. Тако Михаел Савард (*Michael Saward*) наводи да осим одсуства аутократских елемената владавине попут репресије над сопственим становништвом, немогућности одржавања регуларних и редовних изборних процеса и диктиране економије, демократију одликује и такозвана „одговорна владавина” (*responsive rule*), која значи посвећеност и реализацију демократских идеала у конкретном друштву (*Saward*, 1994). Такође, аутократија се одређује као аутократски режим који номинално има демократске ин-

ституције, а други назив за овакав тип политичког режима би могао да буде институционализована диктатуре. Дакле, анократија би могла бити дефинисана у позитивном значењу као сублимат демократских и аутократских правила и норми које владају у одређеној држави. Овај тип политичког режима се може одредити и негативно, као одсуство елемената и вредности демократских политичких режима, и са друге стране, као одсуство свих обележја које карактеришу један режим аутократским (Köllner, Kailitz, 2013). На већ круто прихваћене критеријуме демократичности, Пржеворски и сарадници наводе да се демократским може означити сваки режим који не испуњава бар једну од следећих неколико одлика аутократских режима: (1) извршна власт није изабрана на легитимним изборима; (2) законодавна власт није изабрана на легитимним изборима; (3) не постоје макар две политичке странке (Przeworski et al., 2000: 29). Тек кад (не) задовоље претходна три критеријума, Пржеворски и сарадници укључују последњи, контролни услов демократичности који се односи на такозвану „алтернацију”, односно мерење дужине трајања мандата изабраних званичника. Уколико су кључни званичници на власти дуже од два мандата чак и у случају постојања избора, такви режими се не могу означити демократским (Przeworski et al., 2000: 30).

Као релативно променљива категорија, тип политичког режима се из прости бинарне дистинкције на демократију и аутократију, у последње три деценије посматра као линеарна скала коју је могуће квантитативно „градирати” (Högström, 2013). У сагледавању квалитета политичког режима у литератури се искристалисало неколико ширих група становишта у односу на препреке јединственом одређењу појма демократије. Први скуп замерки односи се на временску дистанцу сагледавања квалитета политичког режима. Готово све статистичке студије које као једну од централних варијабли имају тип политичког режима за свој временски оквир имају као почетну – 1816. годину.² Дојл наводи да је разлог томе недостатак доступне грађе за истраживање, жеља да се обухвати период од Бечког конгреса до данас, као и чињеница да је систематично мерење модерних демократских држава могуће тек од почетка 19. века (Doyle, 1983). Друга велика група аутора поставља проблеме детерминисања демократије као одсуства аутократских конституената. Према Упутству о коришћењу

2 Мада постоје базе које индексирају податке од 1800. године (Polity IV), па чак и од 1780. (Varieties of Democracy), уобичајен временски оквир емпиријских студија обухвата период који за почетну годину узима 1816.

базе Polity IV, укупан скор демократичности који индексира ова база, добија се простим одузимањем аутократског скорa од демократског, односно демократичност је умањена скором присуства аутократских својстава политичког система одређене државе (Polity IV Codebook, 2017: 23). Ова два наведена одређења демократског режима односе се на опште политиколошко становиште које представља предмет континуираних теоријских дебата о овом питању.

Међутим, свака база података на веома детаљан начин образлаже своје операционалне дефиниције појма демократичности (аутократичности). У складу са тако постављеним операционализацијама појмова, у својим методолошким приручницима, аутори база описују начине прикупљања података, њихове класификације, коришћене варијабле, као и процедуре мерења демократичности. Чејбуб и сарадници тврде да се постојећа мерења политичких режима значајно разликују у смислу њихове теоријске утемељености али и операционализације, и да због тога политиколошка одређења не треба да буду искључива и непромењива (Cheibub et al., 2010). Међутим, разлике у методолошком погледу мерења варијабли представљају узрок честим недоследним резултатима, и последично, разноликим тумачењима емпиријских налаза.

Доступни инструменти за мерење квалитета политичког режима

Осим чињенице да постоји изузетно велики број база података и инструмената за мерење квалитета политичког режима, њихова разноврсност се огледа и у приступу који користе приликом квантификације политичког режима. Сходно методолошком приступу који примењују у односу на начин третирања политичког режима у категоријалном квантификовању, у последње три деценије је могуће уочити неколико група које је могуће категоризовати према њиховим основним обележјима. Прва велика група инструмената третира типове политичких режима дихотомно, просто их сврставајући на демократске и аутократске. Редак је случај да доступне базе података индексирају само тип политичког режима као једину варијаблу у овом формату. Углавном је бинарна подела демократија-аутократија само једна од споредних варијабли у таквим базама података. Иако је током деведесетих година 20. века постојало снажно академско инсис-

тирање на тврдој дистинкцији на демократске и аутократске режиме, не остављајући при том могућност за евентуално скалирање квалитета режима (Alvarez et al., 1996; Przeworski, Limongi, 1997), Закарија Елкинс наводи да је таква пракса штетна јер је у том периоду постојало приметно напредовање у прикупљању и обради података. Алварез и сарадници наводе два кључна аргумента у прилог дихотомној подели режима. Први се тиче валидности и односи се на тврдњу да је демократија питање врсте а не мерења степена, те да је немогуће мерити квалитет врсте у различитим контекстима (простор и време). Други аргумент односи се на поузданост, односно на пружање објашњења према ком је дихотомно мерење поузданије јер пружа мање шансе за грешке у мерењима. Упућујући критике овој тврдњи, Елкинс је најпер градирао иницијалну строгу дихотомну поделу, и извршио статистички компаративни тест дихотомног и градираног модела у односу на интензитет међународних оружаних сукоба. Користећи метод логистичке регресије, Елкинс је утврдио значајна одступања у моделу дихотомне поделе режима у односу на градирани модел по питању свих варијабли (Elkins, 2000: 296). Његови налази представљали су увод у шире академско испитивање адекватног одабира доступних сетова података о типу политичких режима (Geddes, 1990; Högström, 2013).

Друга велика група инструмената у операционализацији политичког режима користи категоријалне варијабле у оквиру којих постоји најчешће три (ређе четири) подтипа политичког режима на чијим су „екстремним” крајевима аутократија и демократија. Оваква дистинкција је доступна у разноврсним варијацијама, па тако *Polity IV* наводи отворену и затворену анократију као категоричке варијабле између чисте аутократије и демократије (*Polity IV Codebook*, 2017), док Лексички индекс изборних демократија (*Lexical Index of Electoral Democracies – LIED*), разликује либералне демократије, изборне демократије, минималистичке демократије, вишестраначке аутократије и затворене аутократије (*LIED*, 2018). Трећу групу чине базе које тип политичког режима операционализују кроз линеарне вишестепенске скале којима означавају финесе у квалитету између политичких режима.

Табела 1. Упрошћен преглед најзначајнијих инструмената за мерење политичког режима у односу на приступ

Приступ у мерењу			
Дихотомни	Трихотомни	Категорички	Линеарни
Пројекат о политичким режимима Универзитета у Тексасу The University of Texas Inequality Project Categorical Dataset of Political Regimes	БЛМ индекс демократије за Централну Америку The Bowman, Lehoucq, and Mahoney index of democracy for Central America	Пројекат „Полити IV” Polity IV Project	Линеарни
База података демократије/аутократије, Џеј Улфелдера The Democracy/Autocracy Dataset by Jay Ulfelder	Мера демократије „МБП” за Јужну Америку Mainwaring, Brinks, and Perez Linan’s democracy measure for Latin America	Варијетети демократије Varieties of Democracy	Ванханенов индекс демократије Vanhanen’s Democracy Index
Индекс демократија и диктатура – „DD индекс” The Democracy and Dictatorship Dataset (DD/PACL/ACLP/CGV)	Сет података о променама политичких режима The Political Regime Change (PRC) dataset	Слом аутократија и промена режима Autocratic Breakdown and Regime Transitions	Боленов индекс демократије Bollen’s Democracy Index
Индекс ауторитарних режима Стефена Кајлица The Steffen Kailitz Dataset of Authoritarian Regime Types	Ренскеова и Доренсплитова база података о демократији Renske Doorenspleets Democracy Dataset.	Своликова база режима Svolik Regime Dataset	Копец-Рејникова скала полиархије Coppege and Reinicke Poliararchy Scale
Лексички индекс изборне демократије Lexical Index of Electoral Democracy			

Извор: Аутор

Треба истаћи да је овако представљена подела међу групама условна, и сачињена зарад ефикаснијег разумевања различитих приступа које аутори користе у истраживању комплексне категорије какав је тип политичког режима. Свим наведеним групама база јесте својствено бројчано изражавање квалитета политичког режима у зависности од сопственог истраживачког приступа. Међутим, неретко се дешава да одређене базе података имају приступ који обухвата и градирање квалитета политичког режима док истовремено, такво градирање служи сврставању режима у категорије.³ Институт Варијетети демократије (*Varieties of Democracy, V-dem*), нуди једну од најсвеобухватнијих база података која се састоји од више од 350 индикатора демократске стварности. На макро нивоу, овај скуп података развили су научници са Универзитета у Гетеборгу, кроз пет различитих главних типова мерења демократског режима: изборна демократија, делиберативна демократија, егалитарна демократија, либерална демократија и партиципативна демократија (V-Dem Institute, 2018). Иако генерички термини, ова база третира свих пет индикатора као такозване „демократске индексе”. Први од њих, индекс делиберативне демократије један је од најзначајнијих демократских индекса ове базе и описан је као принцип демократије који се

„...фокусира на процес којим се доносе одлуке у политици. Разматран процес је онај у коме се јавно разматрање фокусира на заједничко добро мотивише политичке одлуке у супротности са емоционалним апелима, чврстим везама, пароксијалним интересима или принудом” (V-Dem Institute, 2018).

Да би се формирала као стварна демократска политика, она мора поседовати више од збира постојећих друштвених преференција, односно одговарајућег дијалога на свим нивоима и факторима у друштву. Следећи индекс демократије јесте егалитарна демократија, која је као други индикатор ове базе операционализована као

„...дистрибуција политичке моћи у друштвеним групама, тј. група дефинисане класом, полом, религијом и етничком припадношћу. Ова перспектива демократије наглашава да званична гаранција политичких права и грађанских слобода није увек довољна за политичку једнакост. У идеалним случајевима, све друштвене групе треба да имају приближно једнако учешће, заступање, надлежност за одређивање дневног реда, заштиту по закону и утицај на креирање политике и имплементацију политике” (V-Dem Institute, 2018).

3 Polity IV пројекат градира све политичке режиме на двадесетједноступеној скали између -10 (аутократија) и +10, скор који означава консолидовану демократију (Polity IV Codebook, 2017).

Од изборних индекса, дефиниција ове бате не одговара свим стандардним, консензуално прихваћеним, академским погледима. Наиме, према Варијететима демократије, изборна демократија

„...укључује основну вредност стварања владара који одговарају грађанима, постигнутих путем изборног такмичења за одобрење бирачког тела у околностима када је изборно право велико; политичке организације и организације цивилног друштва могу слободно деловати; избори су чисти и нису поремећени преварама или систематским неправилностима; а избори утичу на састав извршног директора земље. Између избора постоји слобода изражавања и независни медији способни да презентују алтернативне ставове о питањима политичке релевантности” (V-Dem Institute, 2018).

Четврти *V-Dem* индекс нуди операционално одређење либералне демократије. Према дефиницији, либерални принцип демократије

„...наглашава важност заштите индивидуалних и мањинских права од тираније државе и тираније већине. Либерални модел узима „негативан” став о политичкој моћи у оној мери у којој судија оцењује квалитет демократије границама постављеним на власт” (V-Dem Institute, 2018).

Ово се постиже уставом заштићеним грађанским слободама, снажном владавином права, независним правосуђем и ефикасним механизмима контроле власти који заједно ограничавају вршење извршне власти. Последњи *V-Dem* индекс описује партиципативни елемент унутар демократског режима. Дефинише се као активно учешће грађана у свим политичким процесима, било да су они изборни или неизборни.

„... стога је пожељно директно одлучивање грађана, кад год је то практично могуће. Овим моделом демократије тако се узима право гласа, наглашавањем ангажмана у организацијама цивилног друштва, директној демократији и субнационалним изабраним телима” (V-Dem Institute, 2018).

Пројекат Polity IV представља тематски најближу базу података оној коју је израдио институт *V-Dem*. Polity IV представља наставак пројеката Polity II, као и пројекта Polity III, који су делимично индексирали податке у вези са основном природом политичких режима. Развијена је у оквиру Центра за проучавање системског мира (САД), а специфичност се огледа у категоризацији отворених анократија и затворених анократија, а то су све државе које имају скор између -5 и +5, на укупној скали -10 до +10. Подаци у оквиру ове базе индексирани су за период између 1800. и 2016. године (Polity IV Codebook, 2017)

Табела 2. Преглед најзначајнијих варијабли
пројекта „Polity IV”⁴

	Година	Демок.	Ауток.	Полити	Полити2	трајање	хттег	хтсопнр	хгореи	хconst	parreg
Валидних	17395	17395	17395	17395	17159	16131	17395	17395	17395	17395	17395
Недостајућих	0	0	0	0	236	1264	0	0	0	0	0
Ар.Средина	1940,40	-09	,38	-3,97	-51	21,62	-1,13	-1,96	-71	,14	-14
Медијана	1959,00	1,00	4,00	-3,00	-3,00	13,00	3,00	1,00	4,00	3,00	4,00
Ст.Девиијација	59,818	17,442	17,465	17,639	7,078	26,140	16,809	16,651	16,954	17,231	17,041
Опсег	217	98	98	98	20	208	91	91	92	95	93
Мин.вредност	1800	-88	-88	-88	-10	0	-88	-88	-88	-88	-88
Макс. вредност	2017	10	10	10	10	208	3	3	4	7	5

Извор: Аутор

4 Варијабле: хттег – регулисан избор егзекутиве; хтсопнр – конкуренција у избору извршне власти; хгореи – независност извршне власти; хconst – ограничења извршној власти; parreg – регулисано политичко учење грађана.

Лексички индекс изборне демократије (енг. *The Lexical Index of Electoral Democracy – LIED*) укључује дихотомни приказ различитих својстава политичких режима. База *LIED* индексира податке за права гласа мушкараца и жена, избора за извршну и законодавну грану власти, те компетитивност избора у периоду између 1800. и 2015. године (*LIED*, 2018). Варијабле су махом преузете из базе Политичке институције и политички догађаји (*The Political Institutions and Political Events–PIPE*), док је компетитивност избора новоуспостављена варијабла од стране аутора ове базе (*Svend-Erik et al.*, 2015).

У том смислу *LIED* представља погодан алат за утврђивање разлика у поузданости података између ове и базе Политичке институције и политички догађаји (*PIPE*).

Табела 3. Преглед најзначајнијих варијабли Лексичког индекса изборних демократија–*LIED*

	<i>N</i>	<i>Мин.</i>	<i>Макс.</i>	<i>Ар. средина</i>	<i>Ст. девијација</i>
година	18531	1800	2015	1938,92	61,634
право гласа мушкарци	18531	0	1	,63	,482
право гласа жене	18531	0	1	,54	,499
избори извршне власти	18531	0	1	,64	,480
изб. законодав. власти	18531	0	1	,74	,438
вишестраначки законодав. избори	18531	0	1	,59	,491
компетитивност избора	18531	0	1	,35	,477
валидних случајева (<i>N</i>)	18531				

Извор: Аутор

Сет података о ауторитарним режимима (енг. *Authoritarian Regimes Dataset – ARD*), јесте свеобухватни сет о ауторитарним режимима у свету између 1972. и 2014. године (*Hadenius et al.*, 2007). Ова база омогућава истраживачима, студентима и професионалцима да уоче разлике између аутократских режима и проучавају специфичне институционалне ангажмане у конкретним државама. Емпиријске студије које користе ову базу за предмет истраживања имају испитивање нивоа аутократије и политичко–економских санкција (*Teorell*, 2010), за-

тим пласирање лажних вести, те слободе медија у аутократским режимима (Stier, 2015), понашања опозиционих странака у аутократским режимима (Michael, 2013) и бројна друга питања.

Табела 4. Преглед најзначајнијих варијабли Сета података о ауторитарним режимима–ARD

	<i>N</i>	<i>Мин.</i>	<i>Макс.</i>	<i>Ар. средина</i>	<i>Ст. девијација</i>
година	8231	1972	2014	1993,04	12,399
индекс „freedom house”	6438	,00	10,00	5,27771034	3,435461
„freedom house” и polity IV комбиновани индекс	7456	,00	10,00	5,57796045	3,464625
ревидиран Polity IV индекс	6442	,0	10,0	5,575	3,7128
стабилност режима	7429	1	100	46,22	48,203
војни режим	7429	0	1	,13	,340
вишестраначје	7429	0	1	,25	,431
опозиција	7429	0	1	,14	,350
нестанак опозиције	7429	0	1	,04	,190
врста интеррегнума	7429	1	11	2,09	1,522
промена извршне власти	6810	0	4	,18	,433
<i>persagg1ny</i>	7396	,00	3,00	,183955822	,21090014
<i>tenure1ny</i>	7396	,333333343	43,00	10,51999322	9,7942398
<i>tenureny2</i>	7394	,333333343	39,00	9,680892606	8,66615152
Валидних случајева (N)	5856				

Опис варијабли:

- *persagg1ny*–број година аутократског режима у којима је бележена агресивна репресија према сопственом становништву подељена са бројем промена политичког режима;
- *tenure1ny*–просечан број година током којих је аутократска власт успела да се одржи упркос промени неког својства режима;
- *tenureny2*–модификација претходне варијабле у којој је урачунат и демократски политички режим (Hadenius et al., 2007).

Извор: Аутор

Детаљну типологију ове базе описују Вахман Михаел (Wahman Michael) и сарадници (Wahman et al., 2013), а истраживачка пракса обилује емпиријским студијама које користе податке ове базе, па су истраживани феномени различити, од општијег приступа и уочавања праксе стварања и одржавања аутократских режима (Axel, Teorell, 2007), затим објашњења феномена избора у вишестраначким аутократијама (Schedler, 2013), до конкретнијих проблема експликације међуодноса вишестраначја и утицаја странака у демократским државама на рационално понашање актера у унутардржавним пословима (Teorell, Wahman, 2018).

Одабир адекватних инструмената за потребе емпиријских истраживања

Приликом настојања за одабиром најадекватнијих инструмената (база података) који ће послужити као извор података за мерење политичког режима, изузетно је важно опште познавање опсега и скопова варијабли које свака база мери. Ово је неопходно имајући у виду потребу да доступни сетови података могу ваљано и поуздано бити коришћени у реализацији специфичних циљева истраживања. Допринос база података у истраживању појава безбедности је вишеструк. Док се проверавају постојећа емпиријска сазнања о корелацијама између типа и квалитета политичког режима као посебне варијабле која детерминише понашање државе у међународним односима и спољнополитичког понашања, истраживачки фокус се континуирано шири обухватајући нове потенцијалне корелативне везе између различитих аспеката политичке стварности попут државних удара и преврата, динамике промена режима, грађанских ратова и слично. Због тога настојања да се одабере „права” база се ретко када оправдавају од стране аутора који спроводе статистичка истраживања. Такође, нису бројне ни студије које тестирају ваљаност и поузданост података, односно не постоје опсежне прегледне студије које обухватају доступне базе података према њиховим статистичким обележјима у односу на конкретне појаве које би њима могле бити истраживане. Корпус академских радова који користе инструменте квантификовања политичких режима се драстично повећава по обиму, па ће питање уједначеније истраживачке праксе бити од велике важности у емпиријском проучавању појава у студијама безбедности.

Литература

- Acemoglu, Daron, & Robinson, James. (2001). A theory of political transitions, *American Economic Review*, 91(4), 938-963.
- Bennett, Scott. (1997). Democracy, regime change, and rivalry termination, *International Interactions*, 22(4), 369-397.
- Bollen, Kenneth. (1980). Issues in the comparative measurement of political democracy. *American Sociological Review*, 3(1), 370-390.
- Cheibub, J. A., Gandhi, J., & Vreeland, J. R. (2010). Democracy and dictatorship revisited. *Public choice*, 143(1-2), 67-101.
- Doyle Michael. (1983). Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs, *Philosophy and Public Affairs*, 12(3), 205-235.
- Elkins, Zachary. (2000). Gradations of democracy? Empirical tests of alternative conceptualizations, *American Journal of Political Science*, 7(5), 293-300.
- Geddes, Barbara. (1990). How the cases you choose affect the answers you get: Selection bias in comparative politics. *Political analysis*, 2(1), 131-150.
- Hadenius, Axel and Jan Teorell. (2007). Pathways from Authoritarianism, *Journal of Democracy*, 18(1), 143-156.
- Harry Bliss and Bruce Russett. (1998). Democratic trading partners: The liberal connection, 1962-1989, *The Journal of Politics*, 60(4), 1126-1147.
- Högström, John. (2013). Does the Choice of Democracy Measure Matter? Comparisons between the Two Leading Democracy Indices, Freedom House and Polity IV, *Government and Opposition*, 48(2), 201-221.
- Köllner, Patrick and Kailitz Steffen. (2013). Comparing autocracies: theoretical issues and empirical analyses”, *Democratization* 20(1), 1-12.
- Lexical Index on Electoral Democracies LIED, Интернет извор: <http://ps.au.dk/en/research/research-projects/dedere/datasets>, Приступљено: 04.11.2018
- Lipset, S. M. (1963). The value patterns of democracy: A case study in comparative analysis. *American Sociological Review*, 515-531.
- Michael, Simon & Gartzke, Erik. (1996). „Political system similarity and the choice of allies do democracies flock together, or do opposites attract?” *Journal of Conflict Resolution*, 40(4), 617-635.
- Polity IV Dataset Codebook. (2016). Political Regime Characteristics and Transitions, 1800-2016, Center for Systemic Peace: Virginia.
- Przeworski, A., Alvarez, M. E., Cheibub, J. A., & Limongi, F. (2000). *Democracy and development: political institutions and well-being in the world, 1950-1990* (Vol. 3). Cambridge University Press.
- Reich, Gregory. (2002) Categorizing Political Regimes: New Data for Old Problems, *Democratization*, 9(4), 1-24.
- Richardson, Lewis Fry. (1960). *Arms and insecurity: A mathematical study of the causes and origins of war*, Boxwood Press.
- Rummel, Rudolph. (1995). Democracies are less warlike than other regimes”, *European journal of international relations*, 54(4), 457-479.

- Saward, Michael. (1994). Democratic theory and indices of democratization. *Sage modern politics series*, 36(6), 101–117.
- Schedler, Andreas. 2013. *The Politics of Uncertainty: Sustaining and Subverting Electoral Authoritarianism*. Oxford: Oxford University Press.
- Schumpeter, Joseph. (2010). *Capitalism, socialism and democracy*. London: Routledge.
- Singer, David. (1976). An assessment of peace research, *International Security*, 1(1), 118–129.
- Stier, Sebastian. (2015). Democracy, Autocracy and the News: The Impact of Regime Type on Media Freedom, *Democratization*, 22(7), 1273–1295.
- Stuart, Bremer. (1993). Democracy and militarized interstate conflict, 1816–1965, *International Interactions*, 4(3), 231–249.
- Svend-Erik Skaaning, Gerring John & Bartusevic Henrikas. (2015). A Lexical Index of Electoral Democracy, *Comparative Political Studies*, 48(12), 1491–1525.
- Teorell, Jan and Michael Wahman. (2018). Institutional Stepping Stones for Democracy: How and Why Multipartyism Enhances Democratic Change, *Democratization*, 25(1), 78-97.
- Wahman, Michael; Jan Teorell and Axel Hadenius. (2013). Authoritarian Regime Types Revisited: Updated Data in Comparative Perspective, *Contemporary Politics*, 19(1), 19–34.

INSTRUMENTS OF QUANTIFICATION OF THE POLITICAL REGIME TYPES WITHIN THE SECURITY STUDIES

Nenad Stekić, Research Assistant
Institute of International Politics and Economics

Summary

Measuring the quality of political regimes is a field that occupies a traditional place in statistical studies that have the subject of studying the characteristics of the political system as an important segment of the explanation of the behavior of states in international relations. In a desire for a comprehensive and complete spatial and temporal interaction, researchers seek to classify data categories through an extremely complex set that represents the starting point for further research. The aim of this article is a comparative overview of the most used quantitative instruments of the level of the political regime. In addition, the author points to the advantages or limitations of certain databases. The subject of the comparative presentation are the following databases: Polity IV, Lexical Index of Electoral Democracy–LIED, Authoritarian Regime Dataset, Varieties of Democracy, and other data sets relevant to statistical testing. In addition, the author presents the problems that researchers in security studies meet in „measuring” the level of the political regime, that is, quantifying the relationship between democracy and autocracy.

The method of descriptive statistics will be used in order to present the most important statistical cross-sections of the instruments used in modern research.

Key words: *political regime, democracy, autocracy, anocracy, databases, quantitative research*